

УДК 327.8

Національні меншини і формування внутрішньої і зовнішньої політики України

Анатолій Малюська,
помічник з міжнародних питань
ректора Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України

У статті проаналізовано основні аспекти зовнішньої політики Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Молдова, Румунії, Угорської Республіки, Республіки Польща та Словацької Республіки стосовно забезпечення прав представників діаспори цих країн в Україні, а також досліджено можливі напрями здійснення за їх допомогою впливу на формування Україною власної внутрішньої і зовнішньої політики.

Ключові слова: *забезпечення і захист прав людини, національні меншини, внутрішня і зовнішня політика України, прикордонні держави, ЄС, СНД.*

The study analyzes the main aspects of national minority policy of such countries as the Russian Federation, Republic of Belarus, Republic of Moldova, Romania, Republic of Hungary, Republic of Poland and Slovak Republic as well as examines possibility to exercise substantial sometimes illegal influence upon internal and foreign policy-making in Ukraine through their national minority communities.

Keywords: *promotion and protection of human rights, national minorities, internal and foreign policy of Ukraine, bordering states, the EU, the CIS.*

Динамічність розвитку сучасного світу обумовила концентрацію уваги на питаннях трансформації геополітичного простору, а також прогнозу основних тенденцій його розвитку. Вже друге десятиліття поспіль світ перебуває у стані безпекової турбулентності, пов'язаної, в першу чергу, із загостренням міжнаціональних та міжетнічних відносин. Саме

результати протистояння на національному підґрунті на території Балкан, військова операція НАТО проти Сербії 1999 року, загострення ситуації на Близькому Сході, часткове визнання світовою спільнотою Республіки Косово як незалежної держави, російсько-грузинська війна 2008 року і подальше часткове визнання незалежності вже Абхазії та Південної Осетії зумовили суттєву зміну сучасної ситуації у світі. Світ став іншим, оскільки було зруйновано міф про наявність певних зон безпеки та створено дуже небезпечний прецедент, коли сила стала мати пріоритетне право. На наших очах відбувається не лише зміна світоустрою, а й перехід до нової епохи, що на практиці означає завершення встановленого 1975 року „Гельсінського режиму” – принципу непорушності державних кордонів у Європі. Саме ці події змушують поглянути на проблематику міжнародної безпеки по-іншому, оцінювати її як в загальному контексті, так і в площині українських безпекових перспектив, в першу чергу — в контексті міжетнічних відносин України з її сусідами.

Міжнаціональні стосунки є однією з найскладніших проблем у міжнародних відносинах, а питання прогнозування й запобігання зародженню конфліктів на етнічному підґрунті й територіальних спорів залишаються актуальними для будь-якої багатонаціональної держави. Адже тільки за офіційними даними Верховного комісара ООН з прав людини, наведеними у доповіді „Права осіб, що належать до національних чи етнічних, релігійних чи мовних меншин” від 24 лютого 2004 року №E/CN.4/2004/75, у світі налічується близько мільярда осіб, які належать до національних меншин, що становить 15 – 20 % населення планети [1]. Не винятком є й Україна, територія якої межує з двома потужними системами колективної безпеки – НАТО та ОДКБ, а також з двома міжнародними об’єднаннями — ЄС та СНД.

Переважна більшість держав, що межують з Україною, відмовилася, принаймні на офіційному рівні, від територіальних претензій до нашої країни, вкотре визнавши таким чином статус-кво наявних кордонів, офіційно не декларуючи надмірного бажання впливати на формування внутрішньої і зовнішньої політики України. Водночас, як свідчить практика міжнародної діяльності, окремі з них продовжують формувати ґрунт для використання етнічного фактора з метою створення передумов для прихованого втручання у внутрішні справи України, зокрема й під виглядом захисту закордонних росіян, поляків, румунів, угорців тощо, з певною стратегічною метою, в тому числі й можливістю майбутньої „мирної” анексії українських земель.

Метою нашого дослідження є розгляд окремих аспектів зовнішньої етнонаціональної політики прикордонних з Україною держав та вивчення можливості формування ними передумов для опосередкованого впливу на внутрішню і зовнішню політику нашої країни, що потенційно

може призвести до появи нових викликів та загроз суверенітету, територіальній цілісності та національній безпеці України.

Окремі аспекти зазначених питань розглядалися сучасними українськими та зарубіжними дослідниками, зокрема, О. Андреевою (забезпечення національної безпеки України в контексті національної ідентичності і взаємовідносин з Росією), Н. Лазар (інституційно-правові та політичні аспекти політики Словацької Республіки щодо національних меншин), Г. Луцишиним (національні меншини у політичному житті України), В. Мициком (міжнародно-правові засади й інституційні механізми захисту прав національних меншин), І. Поповою (регіональні аспекти механізму реалізації державної етнонаціональної політики щодо національних меншин), К. Рушковською (вітчизняний і міжнародний досвід визначення статусу національних меншин), О. Стадниченко (забезпечення прав національних меншин у міждержавних відносинах України і Російської Федерації), М. Товтом (міжнародно-правовий захист національних меншин), а також Л. Андріченко (регулювання і захист прав національних меншин та корінних малочисельних народів в Російській Федерації), В. Кочаряном (міжнародне право та національні меншини), М. Б'єрнас (утвердження національних меншин у Польщі на прикладі українців, білорусів і вірмен), М. Стівеном (етнічність, націоналізм і права меншин), А. Спіліопулом (забезпечення прав національних меншин у міжнародному праві), М. Рієн (вплив механізмів забезпечення прав національних меншин), А. Тарром, Р. Уільямсом, Дж. Марком (федералізм, субнаціональні конституції і права національних меншин).

Слід зазначити, що ці дослідження стосувалися переважно теоретико-методологічного підходу та міжнародно-правових засад захисту прав національних меншин, що робить вивчення практичних аспектів відносин між сусідніми державами в контексті забезпечення прав національних меншин надзвичайно актуальним для наукових та політологічних розвідок.

Однією з особливостей населення України є його багатонаціональність. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, на території нашої країни проживають представники понад 130 національностей і народностей, частка яких у загальній кількості населення України складала 22 % (11 млн. осіб) [2]. За тими ж відомостями, 85 % із зазначених 11 млн. громадян України визначили себе у якості представників національностей походженням з прикордонних з Україною держав, у першу чергу країн-членів СНД: Російської Федерації (8,3 млн. громадян України), Республіки Білорусь (276 тис.) та Республіки Молдова (259 тис.), а також країн-членів ЄС: Угорської Республіки (157 тис.), Румунії (151 тис.), Республіки Польща (144 тис.) та Словацької Республіки (6 тис.). Таким чином, на території України станом на 2001 рік проживало близько 9,3 млн. осіб, які належать до національних меншин походженням з прикордонних з Україною держав, що становить 19 % від усього населення нашої країни.

На думку фахівців впливової британської дослідницької групи Justice, Minorities, and Kin-States Research Group, компетенція суверенних держав у переважній більшості випадків має обмежуватися їх кордонами. Це стосується й проблем захисту представників власної діаспори на території іноземних країн, права і свободи яких повинні, відповідно до усталеної практики, забезпечуватися урядами країн їх проживання та уповноваженими на те міжнародними організаціями [3]. Водночас цей статус-кво було порушено цілою низкою країн, зокрема Німеччиною, Італією, Словенією, Румунією, Грецією, Словаччиною, Болгарією, Польщею, Росією, Туреччиною й Угорщиною, які, починаючи з 1990-х років, запровадили відповідне нормативно-правове підґрунтя для забезпечення захисту прав близьких за етнічним походженням громадян прикордонних з ними держав, в тому числі й з передбаченням можливості застосування військової сили для цього.

Проблеми захисту, надання державної підтримки і допомоги представникам власної діаспори за кордоном досить часто регулюються положеннями конституцій іноземних держав, зокрема країн-членів ЄС, що є беззаперечним свідченням надзвичайної важливості, яка приділяється цьому питанню західними сусідами України. Так, згідно з положеннями п. 2 ст. 6 конституції Республіки Польща від 1997 року, офіційна Варшава зобов'язана надавати допомогу полякам, які проживають за кордоном, з метою забезпечення підтримки останніми зв'язку з національним культурним надбанням [4]. Положеннями ст. 7 конституції Румунії від 1991 року підкреслюється, що держава має підтримувати та посилювати зв'язки з румунами, що проживають за кордоном, та відповідним чином сприяти забезпеченню їх захисту, розвитку і сповідання етнічної, культурної, лінгвістичної та релігійної самобутності з урахуванням положень законодавства країн їх громадянства [5]. В п. 3 ст. 6 конституції Угорської Республіки від 1949 року також йдеться про те, що держава несе відповідальність за долю угорців, що проживають за кордоном, і повинна підтримувати й посилювати їх зв'язки з Угорщиною [6].

В той же час слід зазначити, що положення конституцій прикордонних з Україною країн-членів СНД здебільш не містять положень, які б регулювали питання захисту, надання державної підтримки й допомоги представникам діаспор. Ці питання врегульовані ними на законодавчому рівні.

Так, зокрема, хоча й російське національне законодавство не дає чіткого визначення поняттю „росіянин, що проживає за кордоном”, його положення дають конкретні визначення поняттям „співвітчизник” та „співвітчизник за кордоном”. Згідно з ст. 1 федерального закону Російської Федерації „Про державну політику Російської Федерації стосовно співвітчизників за кордоном” від 24 травня 1999 року №99-ФЗ, співвітчизниками є особи, які народилися в одній державі і проживали або ж проживають у ній, мають ознаки спільності мови, релігії, культурного спадщини, традицій

і звичаїв, а також нащадки зазначених осіб по прямій низхідній лінії [7]. При цьому до поняття „співвітчизники за кордоном” російським законодавством віднесені такі категорії осіб: громадяни Російської Федерації, які постійно проживають за межами Російської Федерації; особи, що перебували в громадянстві СРСР, проживають в країнах, що входили до складу СРСР, отримали громадянство цих держав або ж отримали статус осіб без громадянства; вихідці (емігранти) з Російської держави, РРФСР, СРСР чи Російської Федерації, які мали відповідну громадянську належність та стали громадянами іноземної держави чи мають вид на проживання чи стали особами без громадянства; нащадки осіб, що належать до вищезазначених груп, за винятком нащадків осіб титульних націй іноземних держав [8].

Отже можна констатувати, що для офіційної Москви співвітчизниками, поряд з іншими, є й православні громадяни України, які народилися на території колишнього СРСР, перебували в громадянстві СРСР та володіють російською мовою, мають певний радянський культурний спадок, традиції та звичаї, а також нащадки таких осіб по прямій низхідній лінії. Відповідно до результатів Всеукраїнського перепису населення 2001 року, таких „співвітчизників” Російської Федерації серед населення сучасної України, які станом на 1991 рік перебували у громадянстві СРСР, перевищує 61 % від загальної кількості громадян України [9]. А це вже, за певних обставин, можливість реального впливу на формування внутрішньої і зовнішньої політики України у вигідному для Російської Федерації руслі – зокрема, шляхом участі представників зазначеної категорії громадян України у референдумах та виборчому процесі, їх участі в органах державної влади та місцевого самоврядування нашої держави.

Для збереження об'єктивності дослідження слід водночас вказати й на те, що, відповідно до положень ст. 3 закону „Про державну політику Російської Федерації стосовно співвітчизників за кордоном”, визнання своєї належності до співвітчизників особами, які перебували у громадянстві СРСР, має бути актом вільного їх вибору [10]. Подібним чином, зокрема, надзвичайно широким трактуванням терміна іноземних громадян власного етнічного походження, відзначається й законодавство деяких інших суміжних з Україною держав, зокрема й тих, що є членами ЄС.

Так, відповідно до ст. 1 закону Угорської Республіки від 19 червня 2001 року №LXII „Про угорців, що проживають в прикордонних державах”, угорцями за етнічним походженням є особи, які не мають угорського громадянства та проживають на територіях Хорватії, Румунії, Сербії, Чорногорії, Словенії, Словаччини й України, а також, коли це не суперечить міжнародному законодавству, їх подружжя та діти, які проживають разом з ними, навіть у випадку, коли вони не визнають себе угорцями за етнічним походженням [11]. Положення цього закону не стосуються осіб, які втратили угорське громадянство з власної ініціативи або ж внаслідок незаконного його отримання, а також осіб, які отримали

дозвіл на еміграцію, або на проживання на території Угорської Республіки, або статус біженця в країні.

Відповідно до положень закону Республіки Польща від 7 вересня 2007 року №180/1280 „Про карту поляка”, карта етнічного поляка може видаватися лише особі, яка не має громадянства Республіки Польща або ж дозволу на проживання на території держави, і яка є громадянином України або ж Азербайджану, Білорусії, Вірменії, Грузії, Естонії, Казахстану, Киргизії, Литви, Латвії, Молдови, Російської Федерації, Таджикистану, Туркменістану чи Узбекистану [12]. При цьому, згідно з положеннями закону від 9 листопада 2000 року №53/532 „Про репатріацію”, польське походження осіб має підтверджуватися відповідно до встановленого на законодавчому рівні порядку [13]. Так, етнічним поляком може бути особа, яка відносить себе до польського народу і водночас: знає польську мову хоча б на початковому рівні і вважає її своєю рідною мовою; знає і зберігає польські традиції та звичаї; у присутності консула Республіки Польщі чи вповноваженої ним особи подасть письмову декларацію своєї приналежності до польського народу; доведе, що принаймні один з батьків (батько чи мати), дідусь чи бабуся або ж прадід та прабабуся (обоє) були польської національності або ж мали в минулому польське громадянство.

Визнання громадянина України у якості етнічного поляка є можливим також і у випадку отримання ним письмової довідки від польської організації щодо активної участі у діяльності, спрямованій на розвиток польської мови та культури, або ж підтримку функціонування польської національної меншини в Україні протягом щонайменше трьох останніх років.

Відповідно до п. 2 ст. 1 закону Словацької Республіки від 23.09.2005 року № 474 „Про словаків, що проживають за кордоном, та зміни і доповнення до окремих законів” під визначенням „словак, що проживає за кордоном” розуміється особа, яка є громадянином Словацької Республіки але постійно не проживає на території держави; або ж особа, яка не має такого громадянства, але є словаком за національністю; або ж особа, яка має прямих предків словацького етнічного походження. Крім цього, вона повинна бути національно свідомою людиною, активно демонструвати власну належність до словацької нації та визнавати цінності, пов’язані з словацькою мовою, словацьким культурним надбанням і традиціями [14].

Положення відповідних нормативно-правових актів усіх без винятку прикордонних з Україною країн передбачають цілу низку пільг та привілеїв громадянам України – представникам національних меншин походженням з вказаних країн у різних сферах їх життєдіяльності. Так, відповідно до положень закону Республіки Польща „Про карту поляка”, громадянин України, який є власником такої „карти”, має право на: безплатне отримання візи на довготермінове перебування на території Республіки Польща з можливістю багаторазового перетину кордону; легальне працевлаштування на території Республіки Польща без отримання

необхідного офіційного дозволу на працевлаштування; підприємницьку діяльність на території Республіки Польща на таких умовах, як і польські громадяни; безплатне отримання освіти на початковому, середньому та вищому рівнях на тих умовах, що й громадяни Республіки Польща, і, водночас, надавати клопотання про допомогу та призначення стипендії для іноземців, які навчаються у Польщі; отримання безплатної медичної допомоги при нещасних випадках на аналогічних засадах, що і польські громадяни; користування на всій території Республіки Польщі 37 % знижкою на залізничні квитки; безплатне відвідання державних музеїв Республіки Польща, а також на отримання фінансової допомоги полякам з-за кордону з державного бюджету або ж з бюджетів місцевих органів самоврядування країни на рівні гміни [15].

Можливість отримання додаткових привілеїв і пільг передбачена також положеннями закону Угорської Республіки „Про угорців, що проживають в прикордонних державах”, у відповідності з якими громадяни України угорського походження мають право на: вільний доступ до державних культурницьких інституцій Угорщини; доступ науковців до матеріалів з історії угорської культури, користування надбанням музеїв та культурницьких інституцій, безперешкодний доступ до історичних архівних документів країни; безплатне відвідання державних бібліотек Угорщини та користування їх каталогами; отримання пільг в освітній сфері, в тому числі й отримання освіти на безоплатній основі та отримання стипендій на навчання в освітніх закладах країни; отримання пільг у користуванні залізничним транспортом на території всієї Угорщини, зокрема, можливість отримання 90 % знижки на подорожі по країні залізничним транспортом (чотири рази на рік), а також безплатні подорожі дітей віком до 6 років та людей літнього віку (понад 65 років); участь у підвищенні кваліфікації на території Угорщини вчителів та викладачів українських закладів освіти; отриманні грантів на розвиток діяльності організацій угорської національної меншини в Україні, а також закладів освіти, в яких викладається угорська мова [16].

Можливість державної підтримки і всебічного сприяння громадянам України словацького походження у сферах освіти, науки, проведення досліджень, культури, інформації та доступу до засобів масової інформації шляхом, зокрема, забезпечення державного фінансування їх діяльності, а також захисту на міжнародному рівні їх прав та свобод передбачена й положеннями закону Словацької Республіки „Про словаків, що проживають за кордоном, та зміни і доповнення до окремих законів” [17].

Державна політика Російської Федерації стосовно своїх співвітчизників, відповідно до положень закону Росії „Про державну політику Російської Федерації стосовно співвітчизників за кордоном”, теж є одним з основних напрямків зовнішньої політики країни, що являє собою сукупність правових, дипломатичних, соціальних, економічних, інформаційних, освітніх та організаційних заходів, які здійснюються президентом

країни та органами державної влади. Ці заходи можна класифікувати за наступними напрямками: підтримка співвітчизників у сфері забезпечення їх основних прав та свобод; підтримка співвітчизників в економічній та соціальній сферах; підтримка співвітчизників в галузі культури, мови, освіти та в інформаційній сфері [18]. На особливу увагу заслуговують положення п. 1 ст. 8 цього закону, відповідно до яких відносини з особами, які раніше перебували у громадянстві СРСР, включаючи й громадян України, мають пріоритетне значення для Російської Федерації.

Питання надання державної допомоги й підтримки представникам власних національних меншин в Україні регулюються й молдовськими та білоруськими внутрішньодержавними нормативно-правовими актами. Вони, зокрема, регулюються положеннями указу президента Республіки Молдова „Про підтримку та співробітництво з вихідцями з Республіки Молдова, що проживають за кордоном” від 30 серпня 2000 року №1638-ІІ, постановою уряду Республіки Молдова „Про деякі заходи з підтримки вихідців з Республіки Молдова, що проживають за кордоном” від 29 грудня 2000 року №1322, постановою уряду Республіки Молдова „Про Координаційну раду вихідців з Республіки Молдова, що проживають за кордоном” від 24 лютого 2005 року № 228, а також постановою уряду Республіки Молдова „Про затвердження „Положення про фінансову підтримку діяльності з збереження національно-культурної ідентичності вихідців з Республіки Молдова, що проживають за кордоном (молдавської діаспори)” від 29 грудня 2007 року №1521. Відповідно до ст. 12 конституції Республіки Білорусь від 1994 року ця країна може надавати право притулку особам, що переслідуються в інших державах, в тому числі й з питань національної належності [19].

Нааявність передбачених іноземним законодавством додаткових пільг та привілеїв для громадян України, які є представниками національних меншин походженням з прикордонних з Україною країн, не лише свідчать про дискримінацію інших громадян нашої держави. Цим, на переконання автора, досить часто створюються передумови для можливого іноземного втручання у внутрішні справи України під виглядом захисту прав та свобод національних меншин або ж шляхом активної безпосередньої участі іноземних держав у формуванні внутрішньої і зовнішньої політики нашої держави з використанням їх можливостей як повноправних громадян України. Підтвердженням цього є, зокрема, непоодинокі заяви керівників окремих держав та лідерів об'єднань їх „співвітчизників” в Україні. Так, в інтерв'ю українським ЗМІ голова російської общини в Україні К. Шуруп підкреслював: „Ми себе меншиною не вважаємо. Росіяни – державоутворюючий народ” [20]. Не раз міністр закордонних справ РФ С. Лавров висловлював стурбованість „погіршенням ситуації з дотриманням прав російських співвітчизників на Україні, зокрема, в сфері доступу до освіти російською мовою та отримання на цій мові інформації” [21]. Президент РФ Д. Медведєв у своєму посланні 2009 року до тодішнього

Президента України В. Ющенка теж підкреслював, що в Україні „продовжується витіснення російської мови із суспільного життя, науки, освіти, культури, засобів масової інформації” [22]. І це незважаючи на те, що, згідно з „Висновками і рекомендаціями Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин стосовно проблеми освіти російськомовних меншин в Україні” від 2009 року, „...зобов’язання, взяті в рамках ОБСЄ (зокрема, Копенгагенський документ 1990 р.), а також Рамкова конвенція щодо захисту національних меншин чітко визначають, що особи, які належать до національних меншин, зобов’язані інтегруватися в ширшу національну громаду шляхом належного знання державної мови” [23].

У цьому ж контексті не відрізняються за характером від вищезгаданих й заяви та діяльність західних країн-сусідів України. Так, депутат європейського парламенту від Румунії та одночасно донька президента цієї країни О. Бесеску на початку 2010 року заявила, що в Україні проживає більше півмільйона етнічних румунів, забезпеченню прав яких українською владою приділяється недостатньо уваги. Така позиція румунського європарламентарія, звичайно ж, не відрізняється від основного напрямку зовнішньої політики президента Румунії, який 2009 року висловлював переконання в тому, що „Румунія нікому не завдає шкоди внаслідок надання румунського громадянства етнічним румунам, які проживають в прикордонних країнах... Можливо, найближчим часом одним з головних пріоритетів румунської зовнішньої політики стане саме захист прав представників румунських меншин, що проживають в прикордонних країнах” [24]. Гучними антиукраїнськими заявами на кшталт того, що „в Україні заохочується політика дискримінації за ознакою румунофобії та насильницької асиміляції румуномовного населення” відзначаються й лідери ультраправої румунської організації „Нова правиця” [25]. Більше того, від провокаційних політичних заяв Румунія поступово переходить до активніших дій: 29 березня 2007 року Бухарестський суд вже визнав законною окупацію 1941 році Румунією Бессарабії і Північної Буковини (нинішня територія Республіки Молдова та Чернівецької і частини Одеської областей України). Суд також проголосив, що введення радянських військ до цих територій було „незаконним, оскільки порушувало норми міжнародного права” [26].

Приховані територіальні претензії також мають місце й з боку керівництва Республіки Польща. Так, у зверненні до поляків України, широко розповсюджене через мережу консульств та посольства Республіки Польща в Україні, колишній президент Л. Качинський підкреслював: „Я з власного досвіду знаю, що означає бути жертвою несправедливих історичних рішень. 1 вересня 1939 року мої батьки переїхали у щойно придбаний дім у місті Брест над Бугом. Через три тижні туди увірвалися злочинні радянські війська, і мої батьки, рягуючись від їхнього розбою, переселились у свою рідну Варшаву, де пережили німецьку окупацію. Частина моєї сім’ї походить з колишніх східних

окраїн Речі Посполитої, тому для мене надзвичайно близькою є доля моїх співвітчизників зі Сходу, тих, що не зреклися своєї Батьківщини, але які внаслідок зміни кордонів перестали бути її громадянами” [27].

Тиск на українську владу в контексті необхідності більш активного забезпечення прав і свобод національних меншин відчувається й з боку Угорської Республіки. Так, в одному з останніх інтерв'ю виданню „Мадяр Немзет” голова товариства угорських педагогів Закарпаття Ілдіко Орос підкреслював, що „протягом останнього навчального року в Україні не тільки не припинилися, але ще й посилювалися процеси, які загрожують подальшому існуванню системи освіти національних меншин, в тому числі й угорської меншини Закарпаття” [28]. І таких прикладів чимало. Безпрецедентним за характером стало прийняття 26 травня 2010 року парламентом Угорщини доповнень до закону „Про угорське громадянство” від 1993 року, згідно з якими етнічні угорці, що проживають на територіях прикордонних з Угорською Республікою країн, в тому числі й України, матимуть право на отримання громадянства Угорщини на спрощених підставах: лише в результаті доведення ними свого угорського походження та володіння угорською мовою. Доповнення до цього закону, які підтримали 344 депутати парламенту (лише 3 депутати проголосували „проти” і 5 „утримались”), вже викликали неабиякий резонанс з боку керівництва Словацької Республіки та деяких інших країн.

Особливої уваги компетентних українських структур потребує й значна активізація процесу наділення Румунією своїм громадянством окремих категорій громадян України румунського етнічного походження, які проживають на території Чернівецької, Вінницької та Одеської областей, на підставі положень п. 2 ст. 5 конституції Румунії, згідно з якими „не може бути втрачене громадянство Румунії, яке було набуто за народженням” [29]. Офіційно цей процес характеризується Румунією як „поновлення у громадянстві окремих категорій осіб”, про що, зокрема, заявляв Надзвичайний і Повноважний Посол Румунії в Україні Т. Лауренціу-Христя під час зустрічі з слухачами і співробітниками Дипломатичної академії України.

За певних умов саме проблеми, про які йшлося, можуть, на думку автора, перерости в потенційні зовнішні і внутрішні загрози Україні, тим більше тоді, коли в країні ще остаточно не сформована модель суспільних трансформацій та не завершено процес консолідації нації.

Висновки

1. На сучасному етапі процес національної самоідентифікації в регіоні все ще триває: переважною більшістю прикордонних з Україною держав він розглядається у якості стрижня політичного життя.

2. Етнічний чинник залишається визначальним у сфері розвитку міжнаціональних та міжнародних відносин країн регіону. Найбільшу потенційну небезпеку виникнення конфліктів при цьому продовжують

становити етнічні ареали, що межують з територією держав, в яких певний етнос присутній або є титульним. Головна загроза їй надалі полягатиме в надмірній підтримці представників конкретної національної меншини близькою етнічною групою в сусідньому ареалі або державі.

3. Наявність територіальних претензій та реанімація питань кордонів залишатиметься одним з найголовніших чинників нестабільності. Ця проблематика, яка чи не завжди була нервовим вузлом міждержавних відносин, цілком здатна перетворитись на царину новаторства для подальших перетворень і оптимізації націє-державних проєктів.

4. Міжнародна договірно-правова база вже не відповідає сучасним умовам та інтересам провідних країн континенту, внаслідок чого її основи розмиваються, а сутність досить часто трактується переважною більшістю країн суб'єктивно, з використанням „подвійних стандартів”.

5. Членство в ООН, ОБСЄ, Раді Європи, партнерські відносини з НАТО та ЄС в сучасних умовах не можуть належним чином забезпечити Україну надійними механізмами запобігання загрозам її національній безпеці у сфері міжнаціональних відносин.

6. Активізація зовнішнього тиску у сфері міжнаціональних відносин, загострення проблем захисту прав і свобод національних меншин в нашій країні, в першу чергу з боку окремих прикордонних з Україною держав, можуть призвести до швидкого зростання загальної чисельності громадян України з „подвійною лояльністю”.

7. Запроваджені окремими прикордонними з Україною державами, зокрема Румунією, Угорською Республікою, Республікою Польща та Російською Федерацією, заходи у сфері захисту прав та свобод національних меншин України продовжують носити дискримінаційний стосовно громадян нашої держави характер, створюючи передумови для прямого іноземного втручання у внутрішні справи України.

8. Одностороннє наділення окремими прикордонними з Україною державами громадянством представників національних меншин, що проживають в Україні, або ж їх поновлення в іноземному громадянстві, суперечить положенням Конституції та національному законодавству України, потребуючи негайної адекватної реакції з боку компетентних органів державної влади України.

9. Формування і вдосконалення політико-правових, соціально-економічних та духовно-культурних засад етнопонаціональної стабільності, відпрацювання ефективних механізмів узгодження інтересів етнічних спільнот та розв'язання міжнаціональних суперечностей повинні стати одними з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України.

Література:

1. Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities [Електронний ресурс] / UN Commission on Human Rights // Report of the High Commissioner – 2004 no.: E/CN.4/2004/75. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G04/111/54/PDF/G0411154.pdf?OpenElement>

2. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality>

3. Justice, Minorities, and Kin-States Research Group [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ucl.ac.uk/spp/research/research-projects/jmks>

4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [Електронний ресурс] / Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. – Режим доступу: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/konst.htm>

5. Constitutia Romaniei [Електронний ресурс] / Camera Deputaților. – Режим доступу: <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>.

6. Magyar Köztársaság Alkotmánya [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mek.niif.hu/00000/00056/html/143.htm>.

7. Федеральный закон РФ „О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом” от 24 мая 1999 года №99-ФЗ. [Електронний ресурс] / Правовой портал в сфере культуры. – Режим доступу: <http://pravo.roskultura.ru/law/federalstatute/24/05/1999/1/text/363.html>

8. Там само.

9. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality>

10. Федеральный закон РФ „О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом” от 24 мая 1999 года №99-ФЗ. [Електронний ресурс] / Правовой портал в сфере культуры. – Режим доступу: <http://pravo.roskultura.ru/law/federalstatute/24/05/1999/1/text/363.html>

11. Torveny a szomszedos allamokban elo magyarokrol [Електронний ресурс] / Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/B4DC5840-C972-40C1-ABEB-6F358E849FC5/0/2001trv.pdf>

12. Ustawa „O Karcie Polaka” z dnia 7 września 2007 r. [Електронний ресурс] / Opracowano na podstawie: Dz.U. z 2007 r. Nr 180, poz. 1280, z 2008 r. Nr 52, poz. 305, Nr 214, poz. 1348, Nr 216, poz. 1367 // Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej. – Режим доступу: http://www.ms.gov.pl/files/Akty%20prawne/ustawy/ustawa_karta_polaka.pdf.

13. Ustawa „O Repatriacji” z dnia 9 listopada 2000 r. [Електронний ресурс] / tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. Nr 53, poz. 532 // Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej. – Режим доступу: <http://www.moskwa.polemb.net/files/Ustawa%20O%20repatriacji.pdf>

14. Zakon „O Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov” z 23. septembra 2005 474/2005 Z.z. [Електронний ресурс] / Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. – Режим доступу: <http://www.uszz.sk/index.php?ID=868&l=sk>

15. Ustawa „O Karcie Polaka” z dnia 7 września 2007 r. [Електронний ресурс] / Opracowano na podstawie: Dz.U. z 2007 r. Nr 180, poz. 1280, z 2008 r. Nr 52, poz. 305, Nr 214, poz. 1348, Nr 216, poz. 1367 // Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej. – Режим доступу: http://www.msz.gov.pl/files/Akty%20prawne/ustawy/ustawa_karta_polaka.pdf

16. Torveny a szomszedos allamokban élő magyarokrol [Електронний ресурс] / Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/B4DC5840-C972-40C1-ABEB-6F358E849FC5/0/2001trv.pdf>

17. Zakon „O Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov” z 23. septembra 2005 474/2005 Z.z. [Електронний ресурс] / Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. – Режим доступу: <http://www.uszz.sk/index.php?ID=868&l=sk>

18. Федеральный закон РФ „О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом” от 24 мая 1999 года №99-ФЗ. [Електронний ресурс] / Правовой портал в сфере культуры. – Режим доступу: <http://pravo.roskultura.ru/law/federalstatute/24/05/1999/1/text/363.html>

19. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakanadaustva.narod.ru/zakony/Kanstyucyja_Respubliki_Belarus_ad_1994_hoda.htm

20. **Шуров К.** Мы себя меньшинством не считаем [Електронний ресурс] / Электронна сторінка Російської общины України. – Режим доступу: <http://russian.kiev.ua/news/etnopolitics/etnopolitics.shtml>

21. О встрече Министра иностранных дел России С. В. Лаврова с Верховным комиссаром ОБСЕ по делам национальных меньшинств К. Воллебеком [Електронний ресурс] / Сообщение МИД РФ для СМИ №1967-05-12-2008 от 05.12.2008 года // Электронна сторінка МЗС РФ. – Режим доступу: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/ССВ4С9ВВ2В90ДА79С3257516004ВДВ68

22. Обращение к Президенту Украины Виктору Ющенко [Електронний ресурс] / Электронна сторінка Президента РФ. – Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/text/docs/2009/08/220743.shtml>

23. **Кудрявцева Л. А. Теркулов В. И.** Снова о языке! [Електронний ресурс] / Газета 2000 від 16.11.2009 року. – Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/realii/48233>

24. Бесеску Т. Інтерв'ю електронному виданню „Новини Румунії”. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.roumanie.com/romania-news-1001575.html>

25. Електронна сторінка організації „Noua Dreapta” [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nouadreapta.org/actiuni_prezentare.php?id=209

26. Бухарестський суд визнав законною окупацію України маршалом Антонеску у 1941 році [Електронний ресурс] / Інформаційна агенція „ZIK”. – Режим доступу: <http://zik.com.ua/ua/news/2007/03/29/69492>

27. Звернення президента Республіки Польща Л. Качинського [Електронний ресурс] / Карта поляка. Нові правила для поляків на Сході. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.pl/files/karta%20polaka/KPRosja.pdf>

28. Угорське друковане видання „Мадяр Немзет” від 18.06.2009 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mno.hu>

29. Constitutia Romaniei [Електронний ресурс] / Camera Deputa ilor. – Режим доступу: <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>